

Imanol Berriatuaren oroitzapenez

Xabier Kintana

*Zeren iruditzen zait ezen oraino bizi zarela,
begien aitzinean zaitudala...*

Irailaren 26an, Georgiatik itzuli berritan, Imanolen heriotzarena izan zen Bilbora heltzean eman zidaten lehenbiziko berria. Ez zen makala izan jaso nuen kolpea. Izan ere, urte askotako adiskide ona eta lagun zintzoa joana zitzaidan.

Nik neuk Imanol Bilbon ezagutu nuen 1967. urte inguruan, *Anaitasuna* aldizkarira artikuluska bat eramatera joan nintzen batetan. Orduan euskara gutxi nekien oraindik baina gogoan dut Imanoli, bera nor zen jakin gabe, euskarari buruzko neure eritziak —oso badaezpadakoak, segur aski— azaldu nizkiola eta berak, barre egin beharrean, arretaz entzun ninduela, aurrera segitzeko adorezko hitzak esanez. Aitortu beharra dut gizon horrek biziki lagundu ninduela neure euskal bidean.

Imanolen biografiaz zerbait

Berari entzuna diodanez, Imanol Berriatua Ibieta Elantxobeko itsas herrian jaio zen 1914.ean, baina laster, etxekoekin, Gernikara pasatu zen bizitzera, bertan bere umezaroa emanez. Txikitari oso bihurria omen zen eta era guztietako gaiztakeriatxoak egitea gustatzen zitzaion orduan. Hala ere, eta ezagutzen zuten guztien harridurarako, 10 urterekin bestelako bidea hartu

eta Frantziskotarren Foruko komentura sartu zen, fraide izateko asmoz. Hortik Arantzazu eta Kantabriako probintziako beste ikastetxeetara joan zen, erlijio-ikasketak egin arte.

Espainiako 1936.eko gerra zela eta, Kubara joan eta bertan, La Habanan, bi urte geroago, apez egin zen. Amerikan hamahiru urte eman omen zituen, azkenean handik Euskal Herrira itzultzeko. Hemen, Foru eta Bermeoko komentueta bizi izan ondoren, Bilbora etorri zen, Iralabarrira, eta hor bizi izan zaigu hil arte.

Bilbon Imanol F. Krutwigen lagun handia egin zen eta adiskidetasun hori gero ere beti aitortu eta gordeko zuen. Krutwig-andik, funtsean, lau gauza ikasi zuen Imanolek: idazle klasikoaren garrantzia, euskararen batasun premia, garbizalekeriaren bidea antzua zela eta euskara baserri girotik zientzi arlora ekartzeko beharrezana. Federikoren inguruan, sasoi hartan, Erkiaga, Gorostiaga, Akesolo, Otxolua, Villasante eta beste euskaltzale batzuek biltzen ziren, euskarari bidea nola zabaldu asmatu nahirik.

1953. urtean *Anaitasuna* aldizkaria sortu zuen, hasieran orri-txo xumea besterik ez zena, bizkaieraz idatzia, baina pixkanaka bai orrialdez eta bai mamiz gehituz joango zen. Aldizkari horren inguruan emango zituen Berriatuak bere emaitzarik ederrenak.

Imanol Anaitasunan

1969. urtean *Anaitasuna*, zenbait urteren ixilaldiaren ondoan, berriz ere birpiztu eta Anjel Zelaieta eta Imanolen gidaritzapean batasunaren bidean abiatu zen, aldizkariaren inguruan jende asko bilduz: G. Aresti, J. M. Makua, S. Brouard, A. Ortiz de Pinedo, Josu Torre, X. Gereño, J. Zearreta, J. L. Goikoetxea, X. Mendiguren, J. M. Torrealdai, J. Intxausti, A. Eguzkitza, A. Inurritegi, J. R. Etxebarria eta beste anitz lagun.

Euskaltzaindiak, Arantzazuko 1968.eko erabakiak gora behe-ra, ez zuen orduan batasunaren arazoa bere gain behar bezala bultzatzen eta idazleok Txillardegirekin —orduan ihes egina zegoena— maiz Xarritonen etxean biltzen ginen, euskal gramatikaren eta aditzaren puntuak ukitzeko. Patxi Altuna, Saizarbitoria, I. Sarasola, A. Urretabizkaia, Amaia Lasa, JAKIN taldea eta R. Kanblong orduko adiskideak gara. Eta han Imanol ere bazen.

Donostiako *Zeruko Argia*, hasieran behintzat, batasuna onesteko zabar xamarra zelako, Bilboko *Anaitasuna*, nolabait, euskara batuaren aitzindari bilakatu zen. Imanolek garai hartan al-

dizkarian lan izugarria egiten zuen. Heltzen zitzaizkion artikulua guztiak goitik behera irakurri, aztertu, zuzendu eta berriz ere makinaratzen zituen, hitz arraro, gutxi erabili edo asmatu berriak izartxo hornituz. Hitz guztiokin zenbaki bakoitzean, irakurlearen argitasunerako, halako lexikotxo bana moldatzen zuen, hiztegi gile askori ikaragarritzko mesede eta laguntasuna eskaini digutenak.

Idazle gazteek, artikulua ekartzean, maiz galderak egiten zizkieten eta lmanolek beti ere era guztietako azalpenak eskaintzen zizkien gramatikazko arazo ezberdinez.

Horrez gainera, Berriatuak bizkaieratik euskara baturako bide mailakatu bat asmatu eta proposatu zuen, joera hiperbizkaitarrak (dauz, gintzazan...) baztertuaz, oraintsu, dirudienez, zenbait bizkaitarrik, Mediterraneo berri gisa, aurkitu uste duena.

Imanol ez zen garbizale amorratua baina hizkuntzaren zentzu eta ohorea gordetzen saiatzen zen beti. Bere etsaiek baino askoz ere hobeki zekizkien euskara eta beronen dialektoak eta erdal jatorrizko hitz zaharrak (liburu, meza, prest, berba...) inolako kezkarik gabe onartzen zituen arren, amorru bizia ematen zioten idazle hasi berriek eta idazleska zabarrek lexiko eta sintaxian premia gabe egiten zituzten erdarakada mordoiloek.

Esan beharra dago Berriatuak, euskaraz eta gaztelaniaz gainera, guk dakigula behintzat, frantsesa, ingelesa, alemana, hebraiera, arabiera, latina eta grekoa zekizkiela eta hortik zetorkion, zalantzarik gabe, hitz berriak asmatzeko edo eta zaharrak egokitzeko trebetasun eta perspektiba zabala. Imanolek hainbeste hitz sortu zituen, ezagunena, segurki, *Euskaltegia* izanik, hebraierazko *Ulpan* adierazteko pentsatua.

Euskaltzaindiak batasunari heldu zionean, aditz batzordean geundenok badakigu nolako lankide zintzoa izan genuen aita Imanolengan eta zer nolako ohar baliotsuak egiten zituen.

Imanol eta Israel

Aspaldidanik agertu zidan Imanolek Israel ezagutzeko zeukan gogoia. Berak hebraiera aski ongi zekien, Testamentu Zaharrazko ikerketak eginak baitzituen. Herrialde Sainduetan bizi diren frantziskotar euskaldunei esker, beren asaben hizkuntza zaharra berreskuratzeko, juduek nolako ahaleginak egiten zituzten on-

gisko zekien eta arazoa hurbilagotik aztertu nahia zerabilen Imanolek.

Horrela, 1976.eko udazkenean, Imanolek eta biok Israelera joateko aukera izan genuen. Urte hartan bertan, udaren hasieran, Lankide Aurrezkiak Donostian antolatu zituen elebitasun-hitzaldi batzutarako etorrita, Arie Shoval jauna ezagutzeko zoria gertatu zitzaigun, Israeleko Hezkuntz ministrariaren idazkaria. Eta laster adiskide handia izango genuen gizon atsegín honek harako bidaia egitera bultzatu gintuen. Beraren laguntasun estimagaitzari esker, Imanol eta biok hilabetean egon ginen Israelen, Jerusalem inguruan batez ere. Han Ulpanak (nagusiei hebraiera irakasteko eskolak), irrati-telebistak, aldizkariak, kibbutzak eta hizkuntzarekin zer ikusia zuen guztia bisitatu eta ezagutu genituen. Ni neu handik bakarrik itzuli nintzen baina Imanolek bi hilabete gehiago eman zuen han, Israeleko gobernuak hebraiera ikasteko beka bat denbora horretarako eman zion eta. Ikasketa eta esperientzia horietatik sortu zitzaion Imanoli oinarrizko euskara erraza (*ivrit kalá* edo hebraiera errazaren kidea zena) moldatu eta bultzatzeko gogoia.

Israelek zoratu egin zuen gure frantziskotarra. Han berarekin emandako egun argitsu haietan ongi ezagutu nuen haren giza eta izpirituzko balioa. Gizon leiala zen Imanol, hori bai, nerbio hutsa, inoiz erabaki arinegiak hartzen zituena, baina gaizki zebilkeela ikusi bezain agudo, bere okerra xaloki aitortu eta aldatzeko prest beti. Bihotz haundi eta eskuzabalekoa, besteri laguntzeko gertua, baina opari eta mesedeak nekez onartzen zituena. Israelera zenbait aldiz itzuli zen harez gero, frantziskotarrek antolaturiko erromesaldietan.

Heriotzeak —berak inoiz han hiltzeko gogoia leukakeela esan zidan— bere sinestearen Herrian egin zion bisita, Josafateko zelaiaren ondoan, espero zuen bizitza berrirako, agian, arinago heltzeko.

Imanol Berriatuaren lanak

Aita Luis Villasantek *Euskera* aldizkarian (XXVI, 2. aldia, 1.019-1.022 or.) Imanoli eskaini dion memoria ederrean —eta hortik jaso ditut honako datu batzu— Imanolek idatzitako lanen zerrenda dakar, *Anaitasuna* garaia baino lehenagokoak bereziki. Haiek kopiatu eta Israeli buruzkoak gehitu besterik ez dut hemen egingo.

Kubatik etorri berritan, zenbait obra erlijioso idatzi zituen, itzulpen edo egokipenak gehienak: *Kristiñau Katezismoa*, *Sta. Maria Goretti* eta *Teresalina Zubiriren bizitzak* etab.

Anaitasuna-ren lehen aldian, Bermeoko arrantzaleekin Afrikara egin zituen ibilaldiez hainbat artikulu idatzi zituen, oraintsu *Itsasoa eta ni* izenaz liburu gisa argitara emanak.

Euskera aldizkarian *Bermeoko arrantzaleen leksikua* (1963), *Herri mailako hizkuntza (Israelgo esperientzia)* (1977), *Oinarrizko euskara: Hitz egin metodoa* (1978), eta *Oinarrizko euskerarako batzordearen azalpena* (1981) idatziak ditu.

Israelez artikulu hauek eman zituen argitara *Anaitasuna*-n: *Israeleko miraria* (332. zenb.), *Israeleko judu berriak* (333. zenb.), *Herri mailako hizkuntza* (334. zenb.), *Israeleko Akiva Ulpana* (335. zenb.), *Israelen nola irakasten den hebraiera* (336. zenb.), *Irakaslegoaren garrantzia* (342. zenb.), *Oinarrizko euskara* (345. zenb.).

Azken urteotan Imanolek, oinarrizko euskararen bidetik *Hitz egin* metodoa ingelesezko Alexander-enari jarraikiz, euskararako egokitu zuen, bai eta horren osagarri gisa, irakurgai erraz asko moldatu ere. Hainbeste gaueskola eta euskaltegitan irakasle aritu zen, Iberdueroko langileekin bereziki.

Ondo ezagutu genuen guztiok bihotzez maite genuen eta horrelakoak asko gara. Ez zen kasualitatea, ene ustez, igaz, euskararen aldeko *Korrika*-aldian, Bilboko Santutxu auzategian euskal sinboloaren eramaletzat Imanol hautatua izatea.

Eta zoriak halako gizon aparta kendu digu. Hark ereindako euskaltzaletasun-hazia (J. Intxausti, J. Azurmendi, F. Mendizabal, Zurutuza, J. R. Etxebarria, A. Eguzkitza...), ordea, ernea eta ugaltzen hasia da jadanik eta maisuak gure hizkuntzarentzat amesten zuen etorkizun ederra, Israel berria, laster lortuko zaigu. Zalantzarik gabe.

Bai, Imanol, bai. Hatza lasai, egunero berriak jaiotzen baitira.

X. K.